

KELAM

12. SINIF

4. Kelam İlmî ve Güncel Meseleler

2.4 Pozitivizm

2.5. Ateizm

4. ÜNİTE

KELAM İLMİ VE GÜNCEL MESELELER

Dersimizde neler öğreneceğiz?

- **Pozitivizm Düşüncesi**
- **Batı Uygarlığında Pozitivizm Felsefesi**
- **Pozitivist Felsefenin İnançlar Üzerindeki Etkisi**
- **İslam'ın Pozitivizme Bakışı**

- **Ateizm Düşüncesi**
- **Batı Uygarlığında Ateizm Felsefesi**
- **Ateizm Felsefesinin İnançlar Üzerindeki Etkisi**
- **İslam'ın Ateizme Bakışı**

Düşünelim

Önceki Derslerimizi Hatırlayalım

- İnanç psikolojisi nedir?
- İnanç nasıl oluşur?
- İnsanlık tarihinde görülen belli başlı inanç biçimleri nelerdir?

İnsanın olaylara bakışını, onları algılayışını etkileyen bir çok sebep vardır.

İnsanlık Tarihinde Görülen İnanç Biçimleri

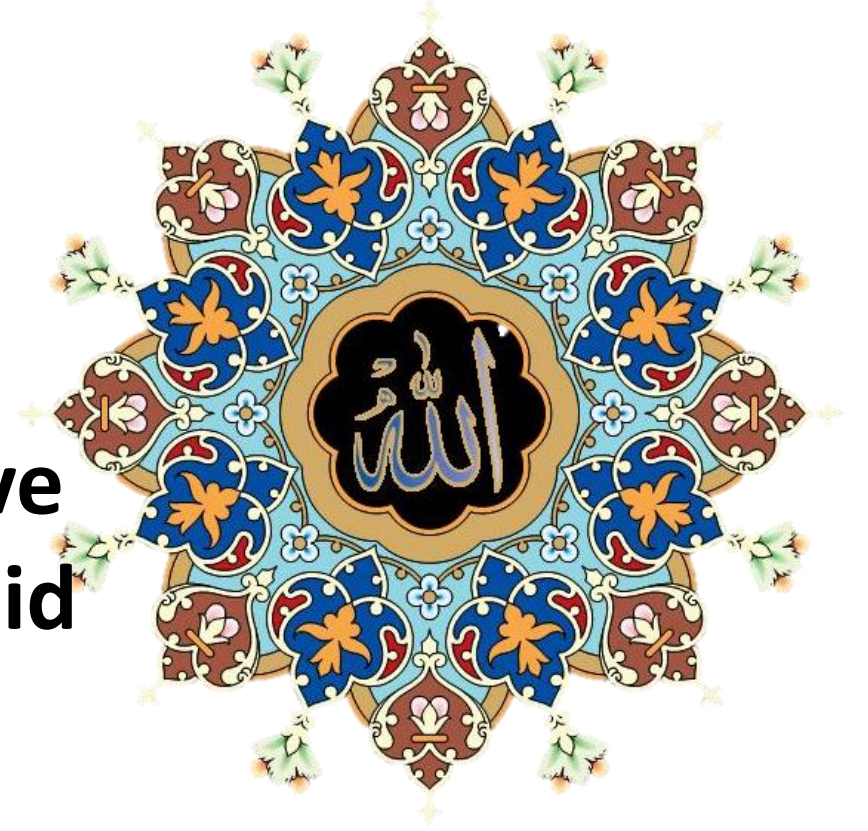
- **Teizm:** Tek İlah, Tek Yaratıcı, Allah'ın birliği inancı
(Semavi/vahiy dini - Tek Tanrı inancı, Tevhid inancı)
 - **Politeizm:** Çok tanrı inancı
(Putperestlik, Paganizm, Mitoloji, Animizm)
 - **Ateizm:** Tanrı tanımazlık

İnsanlık Tarihinde Görülen İnanç Biçimleri

- **Deizm:** Varlığı yaratan rolü ile tek Tanrı vardır. Ancak bu yaratmadan sonra Tanrı'nın kâinata ve insana yönelik hiçbir tasarrufunun olmadığına inanılır.
- **Agnostisizm:** Bilinmezcilik ya da bilinemezcilik. Tanrı hakkında kesin bilgi elde etmenin mümkün olmadığını savunan felsefe ya da inanç biçimidir.

Teizm, Tevhid İnancı

İslam'a göre ilk insandan itibaren insanlığın temel inancı, **Allah'ın (c.c) varlığı ve birliği** esasına dayanan **tevhid akidesi** olmuştur.

Pozitivizm

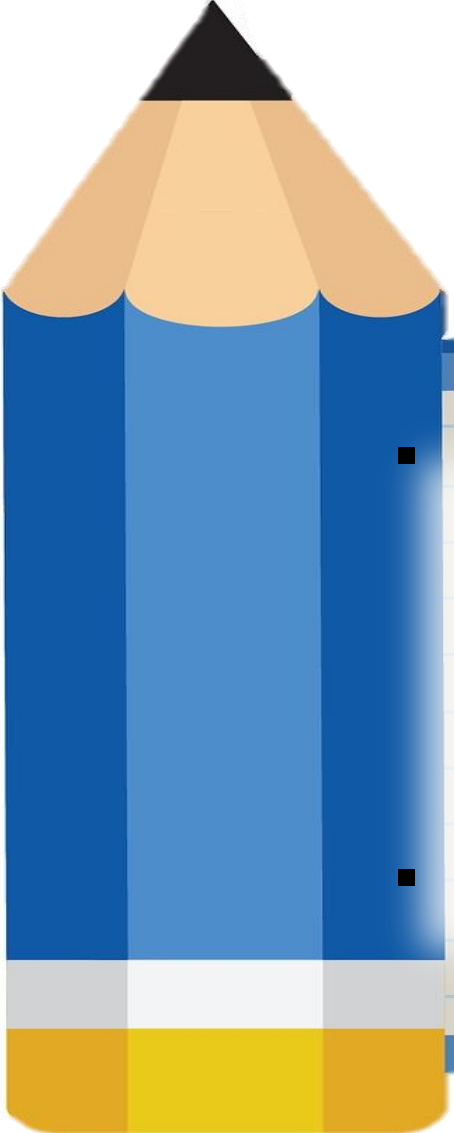
- Pozitivizm, Fransızca'da “gerçek, olgu, kesin, kanıtlanmış, olumlu” gibi anlamlara gelen ***positif*** kelimesinden türetilmiştir.
- Terim olarak **modern bilimi temele alan; bâtil inançları, metafizik ve dini, insanlığın ilerlemesini engelleyen bilim öncesi düşünce tarzları** olarak gören dünya görüşünün adıdır.

İlhan Kutluer, “Pozitivizm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 335.

Pozitivizm

- Metafizik ile bilim arasında kesin sınırlar koyan, dogmayı ve sezgisel olanı bilimsel etkinlik alanından uzaklaştıran ve üzerinde odaklanılması gereken tek bilgi türü olarak **bilimsel bilgiyi** öne çıkaran bir görüştür.
- Pozitivizm, dinî ve metafizik söylemlerin yerini **akla, gözleme ve deneye dayalı pozitif bilginin** almasını öngörür.

Ahmet Cevizci, Paradigma Felsefe Sözlüğü, s. 1299.

- **Düz-doğrusal ilerleyen bir tarih anlayışı** çerçevesinde, içinde bulunulan zamana kadar geçen süreyi **bilim öncesi teolojik, metafizik devirler** olarak gören bu akım, ilerleyen insanlığın artık geçmişte kalan **dinlere ve metafizik bilgilere** değer vermemesi gerektiğini savunmaktadır. **(progressivizm)**
- **Pozitivizme göre din**, toplumun ilkel dönemlerinde bir ihtiyacı karşılamış olabilir ama **bilimin ilerlemesiyle** birlikte artık **dine ihtiyaç kalmayacaktır.**

Batı Düşüncesinde Pozitivizm

Pozitivizm, modern Batı düşüncesinde sadece bilim alanıyla sınırlı kalmamış, adeta bir sosyal teoriye ve bir dünya görüşüne dönüştürülmüştür.

Fransız filozof Auguste Comte (1798-1857) ile ortaya çıkan bu akıma göre olgular ve deneyler dışındaki bilgiler teolojik ve metafizik bilgi olarak görülür ve reddedilir. Bilimsel bilgi insanın her türlü ihtiyacını karşılayacak, zamanla bilim her bakımdan insana tatmin edici bir çevre yaratma imkânı sağlayacaktır.

Pozitivizmin Temel Yaklaşımları

Bilimsel bilgi tek geçerli bilgidir.

Bilginin mümkün olan yegâne nesnesi olgulardır; metafizik ve teolojik düşünceler olgusal karşılığı olmayan spekülasyonlardan ibaret olup anlamsızdır.

Felsefe bilim dışı bir yönetime sahip olamaz; onun görevi bütün bilimler için ortak olan genel ilkeleri bulmaktır.

Evrensel ve önsel nitelikli tek bir yöntem söz konusudur ve bu yöntem hem doğa hem de beşerî bilimler için aynıdır; bütün bilimler fiziğe indirgenebilir.

Mantıkçı Pozitivizm (1920 sonrası dönem)

- Auguste Comte'un pozitivist anlayışının yanında **yeni pozitivizm** ya da **mantıkçı pozitivizm** denilen bir pozitivist anlayıştan daha bahsedilebilir.
- Bu anlayış daha çok **1920 sonrası Viyana çevresi filozoflarınca** savunulan ve **felsefeyi dil tahlillerine, mantıksal analizlere indirgeyen, felsefe yapmayı anlam, anlamsızlık, doğrulama gibi kavramlarla sınırlayan bir yöneliş** ifade etmektedir.

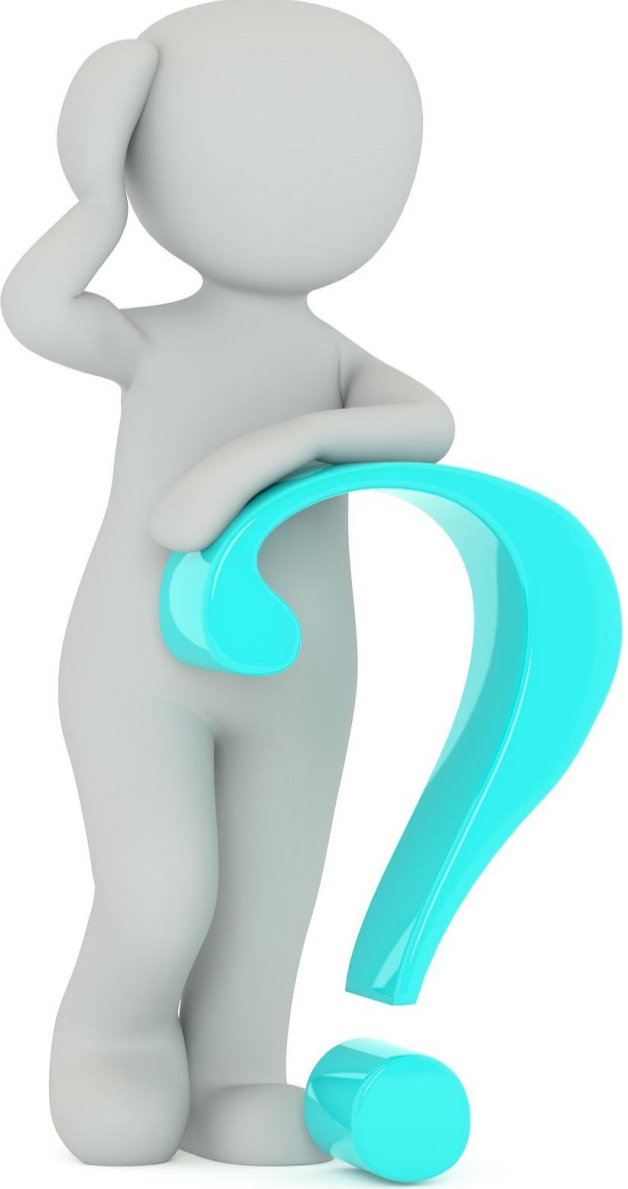
Mantıkçı Pozitivizm (1920 sonrası dönem)

- Bu yaklaşıma göre metafiziğin ve dinlerin önermeleri mantıksal analizler açısından anlamsızdır. Çünkü bu önermeler deneyimsel olarak doğrulanamadıkları için boş ve anlamsız önermelerdir.

Düşünelim-Araştıralım

Geçmişin kötü ve karanlık, gelecek günlerin ise hep daha iyi olacağını kabul eden, insanlığın sürekli ilerlediğini savunan ve pozitivizmin de temeli olan **“düz-doğrusal ilerleyen tarih anlayışını” (progressivizm)** araştırınız.

**Auguste Comte ve
Pozitivizm Üç Evre Yasası**

Pozitivizmin kurucusu Auguste Comte tarafından ortaya atılan bir teoriye göre insanlık tarihi, üç evrede değerlendirilmektedir:

1. Teolojik evre

2. Metafizik evre

3. Pozitif evre

Auguste Comte ve Pozitivizm Üç Evre Yasası

- ✓ Pozitivizmin kurucusu Auguste Comte tarafından ortaya atılan “Üç Evre Yasası” teorisine göre insanlık tarihinde, modern döneme kadar **insanlık dinle ve metafizik bilgilerle uğraşmış** ama **bilimin gelişmesiyle başlayan ve artık dine de metafiziğe de ihtiyaç bırakmayan yeni bir evreyle yüz yüze gelmiştir.**
- ✓ Comte göre **pozitif evre** insanlığın geldiği son aşamadır ve bu aşamada insanlığa hâkim olup yön verecek ana unsur **bilim** ve **bilimsel bilgi** olacaktır.

Düşünelim-Araştıralım

Pozitivizmin kurucusu Auguste Comte tarafından ortaya atılan “Üç Evre Yasası” teorisine göre insanlık tarihinde, modern döneme kadar **insanlık dinle ve metafizik bilgilerle uğraşmış** ama **bilimin gelişmesiyle başlayan ve artık dine de metafiziğe de ihtiyaç bırakmayan yeni bir evreyle yüz yüze gelmiştir.**

Peki bu teoriyi doğru kabul eder isek, insanlığın 19.yy. kadar oluşturduğu **binlerce yıllık (9 bin yıllık) bilim mirasını ve kadim uygarlıkları nasıl izah edeceğiz?**

İslam Medeniyetinde Din-Bilim İlişkisi

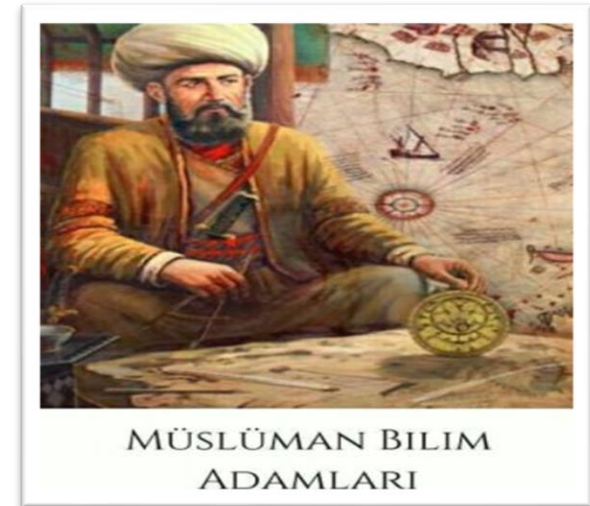

MÜSLÜMAN BİLİM
ADAMLARI

İslam Medeniyetinde Din-Bilim İlişkisi

- **Din-bilim ilişkisini** araştırınız.
- Dinin bilime ve gelişmeye engel oluşturduğu iddiasıyla, **bilimin inancı ve dinleri reddetmeye götürdüğü anlayışını** tartışınız.

İslam'a Göre Pozitivizm

- Geçmişten günümüze **insanlığın hep inanıyor olması** ve bilimsel gelişmelerin iddialara rağmen **inanma ihtiyacını** ortadan kaldıramaması **pozitivizmin gelecek öngörülerini iptal etmiştir.**
- Özellikle 19. yüzyılda nispeten etkili olsa da 20. yüzyılla birlikte **dinin** bir ihtiyaç olmaktan çıkması şöyle dursun, iki büyük savaştan sonra insanlık açısından **daha büyük bir ihtiyaç** olarak belirmesi, **pozitivizm yaklaşımının iflası** olarak da değerlendirilebilir.

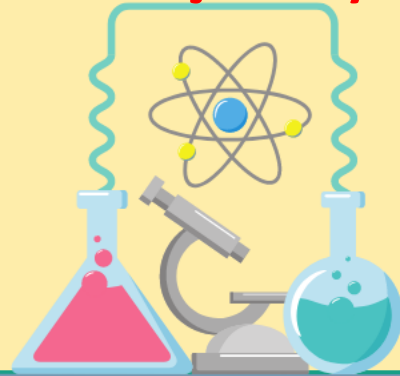

İslam'ın Pozitivizme Bakışı

- **Pozitivizmin geçmişe dair tespitleri** de bilimsel gerçeklere değil, masa başında üretilen bazı teorilere ve insanlık tarihine ilişkin kasıtlı okumalara dayanmaktadır.
- İnançları dışlayan akımların öngördüğü şekilde dinleri ve metafizik yaklaşımları kendince tarihin çöp sepetine atmak isteyen pozitivizmin kendisi yaklaşık yüzyıl içinde bir görüş olarak geçersiz ve tutarsız görülmüş, **hem geçmişe dair tespitleri hem de geleceğe yönelik öngöruları iflas etmiştir.**

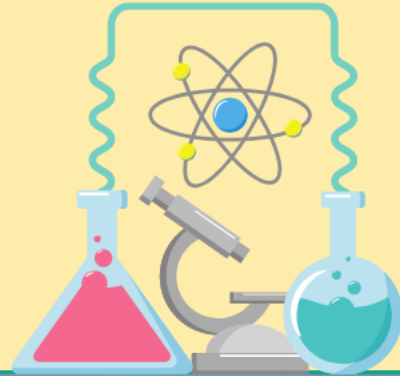
İslam'ın Pozitivizme Bakışı

- Çünkü her ne kadar bilimsel temellere dayandırılmak istense de pozitivizm, aslında bilimle ve bilimsellikle alakalı olmayıp, özellikle **dine ve metafizik bilgiye ideolojik bir karşı bakış** açısıyla yaklaşmayı ifade eder. Bu yönüyle pozitivizmi bir ideoloji ve bir dünya görüşü olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.
- Bu akım özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda sadece bilim çevrelerini değil, **dindarları ve ilâhiyat çevrelerini de derinden etkilemiş, inanan insanları bilimsellik karşısında komplekse sokan ve inançlarından kuşku duyan bir anlayışa sürüklemiştir.**

İslam'ın Pozitivizme Bakışı

- ❖ Bu süreçte pozitivizmi etkili kılan hususların başında **bilimsellik** ve **ilerleme kavramlarının büyüleyici etkisi** gelmektedir.
- ❖ Müslümanlar arasında da etkileri olan pozitivizm, “**geri kalmışlık**” ile “**ilerleme**” **düşünceleri arasında sıkıştırılan Müslüman düşünürlerce** ilk planda bir çıkış kapısı olarak görülebilmiştir.

Türkiye’de Pozitivizm

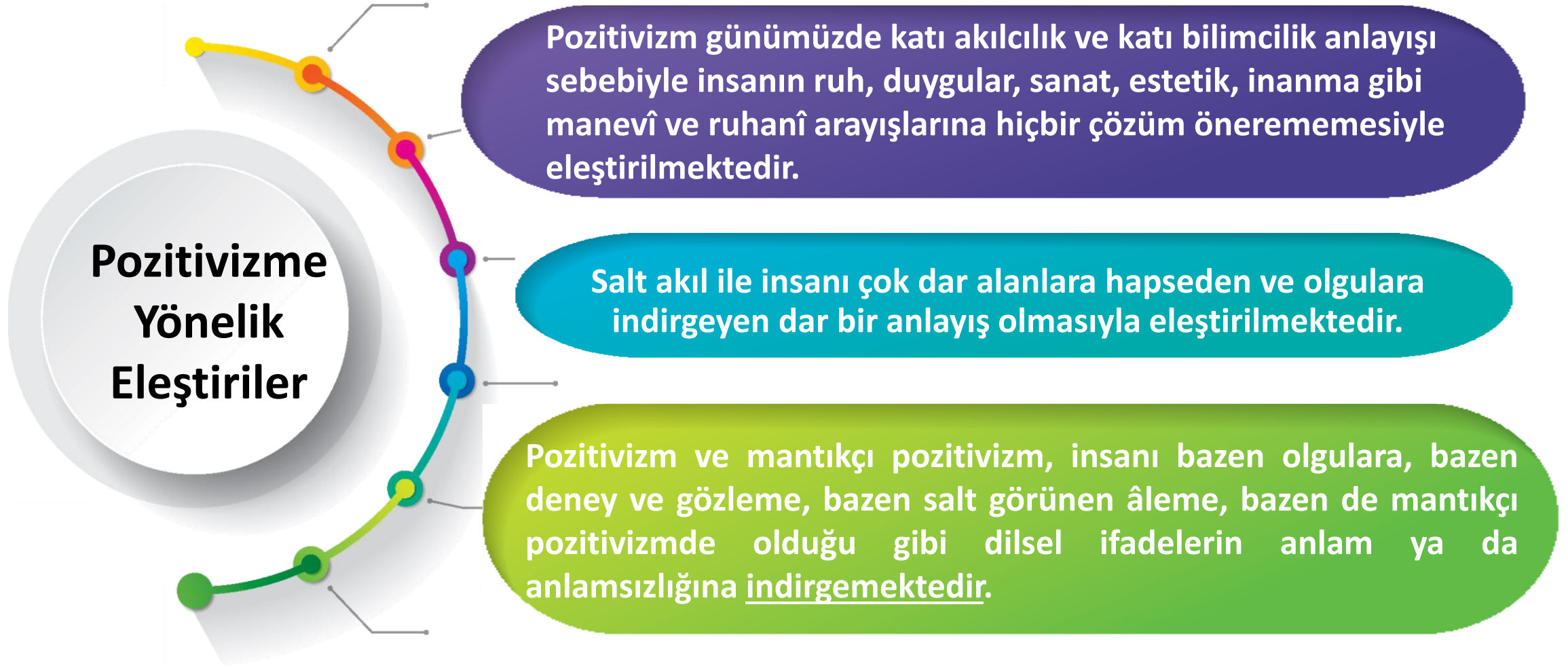
- ❖ **Pozitivizm ülkemizde** de Tanzimat döneminden itibaren özellikle de **Osmanlı’nın son dönemlerinde** belli çevrelerde âdeta yeni bir din gibi alkışlanmıştır.
- ❖ **Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren ders kitaplarında** uzunca bir dönem bilimsel dünya görüşü kılıfıyla dayatılan bir anlayış olmuştur.

Pozitivizme Yönelik Eleştiriler

Pozitivizm özellikle 1950'lerden sonra hem Batı'da hem de İslam dünyasında ciddi eleştirilere tabi tutulmuştur.

1850'lerden 1950'lere kadar neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan bu ideoloji, özellikle bilim felsefesinde ve sosyolojide ortaya konulan yeni yaklaşımlarla birlikte etkilerini kaybetmeye başlamıştır.

Günümüzde dine ve dindarlara karşı çıkan dar zümreler dışında artık kabul görmeyen bir anlayışa dönüşmüştür.

Düşünelim-Araştıralım

- * **Pozitivizmde** ve diğer bazı anlayışlarda iddia edildiği gibi **bilim insanların tüm ihtiyaçlarına cevap verebilir mi?**
- * **Dinlerin olmaması** durumunda **sadece bilimin verileriyle** oluşturulmuş bir hayat insanı çok dar bir alana hapsedilmiş olmaz mı? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İslam Medeniyetinde Din-Bilim İlişkisi

Türk-İslam Alimlerini, **Bilim**'e yönlendiren en önemli etken:
İslam'da, **Kuran Tarihinde ilk gelen vahiy/ayet**
“Yaratan Rabbinin adıyla Oku!”
Bilinçli İnsan/Müslüman, *“neyi, nasıl okumalıdır,”*

1- Kendimizi okumalıyız.

Kendimiz yani İNSAN/Toplum üzerinde düşünmeliyiz. İslam Medeniyetinde, Psikoloji. Sosyoloji. Siyaset Bilimi vd. Sosyal Bilimler bu bakış açısıyla gelişmiştir.

2- Kainatı okumalıyız.

Kainatı yani Varlıklar Alemi üzerinde düşünmeliyiz. İslam Medeniyetinde, Fizik, Kimya, Biyoloji, Astroloji, Botanik Tıp, Matematik, Musiki vd. Fen ve Sanat Bilimleri bu bakış açısıyla gelişmiştir.

3- Kur'an-ı Kerim, Kutsal Metinleri okumalıyız. *İslam Medeniyetinde, Din-Bilim içerikli Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam/İslam Felsefesi, Tasavvuf vd. Din Bilimleri bu bakış açısıyla gelişmiştir.*

Ateizm

- Ateizm genel anlamda teizmin temel iddialarını kabul etmemeyi ve teizmin temel yaklaşımlarına karşı olmayı ifade eden **Ateizm, Tanrı'nın var olmadığı inancına dayanan felsefi akımdır.**

Mehmet Aydın, Din Felsefesi, s. 208.

- **Tanrı, ve(ya) yaratıcı, üstün varlık kabul etmeyen felsefî görüştür.**

Ateizm

- Ateizm özel anlamda ise **Tanrı'nın varlığını kabul etmemeyi, reddetmeyi** içerir.
- Kabul etmemesine rağmen Tanrı düşüncesiyle ve dindar insanlarla mücadeleye girmeyen ateistlere **negatif ateist**, Tanrı düşüncesine savaş ilan eden, Tanrı'ya inanmadığı gibi inananlarla mücadeleye girerek Tanrı'nın yokluğunu ispatlamaya çalışan ateistlere de **pozitif ateist** denir.

Mehmet Aydın, Din Felsefesi, s. 208.

Teizm

Var olan, her şeyin yaratıcısı olan bir Tanrı'nın varlığını kabul etme, Tanrı'nın mutlak ilmine ve gücüne inanma, Tanrı'nın aynı zamanda ilmiyle, iradesiyle, kudretiyle varlıklar üzerinde tasarrufu olduğunu, vahiy göndererek insanlarla iletişime geçtiğini, âleme ve insana daima müdahil olduğunu benimseme.

- **Teorik ateizm:** Tanrı'nın varlığını dışlayan, teizmin ortaya koymaya çalıştığı ontolojik, kozmolojik, teleolojik, psikolojik, ahlaki delilleri reddeden ve ispat-ı vacip konusunda dile getirilen delilleri karşıt deliller getirerek çürütmeye çalışan yaklaşım.
- **Pratik ateizm:** Kişinin hayatını Tanrı konusunu hiç gündemine almadan sürdürmesi, Tanrı sanki yokmuş gibi yaşamaması.

İslam'ın Ateizme Bakışı

- ❖ **İnsanlık tarihinde Tanrı'ya inanma ve dinleri kabul etme düşüncesi** asıldır. Yani insanlar tarihin bütün zaman dilimlerinde **bir yaratıcının varlığına inanmışlar** ve bu inancı taşıyan insanların sayısı her zaman inanmayanlardan fazla olmuştur.
- ❖ **19. ve 20. yüzyılları** dışarıda tutacak olursak insanlık tarihinde hiçbir zaman kitleleşme durumu olmayan **ateizm, arızî bir durum** olarak geçmişte sınırlı sayıda insanı etkisi altına alabilmiştir.
- ❖ **İslam dünyasında** da az sayıda insanın bu düşünceye kapıldığı bilinmektedir.

Bilgi Kutusu

İslam düşüncesinde ateizmle ilgili ön plana çıkan kavramlar **zındıklık** ve **mülhidlik** kavramlarıdır.

İlhad kavramı Kur'ân-ı Kerîm'de de geçmektedir.

İslam'ın Ateizme Bakışı / İlhad

- ❖ Sözlükte “meyledip yönelmek, gerçekten sapmak, emredileni yerine getirmemek, kuşku duymak, mücadele ve münakaşa etmek” gibi anlamlara gelen **ilhad**, “Allah'ın varlığı veya birliğini, dinin temel hükümlerini inkâr etmek, bunlar hakkında kuşku beslemek veya uyandırmak, dinî kuralları hafife almak” manasında kullanılır.
- ❖ **Allah'ın (c.c) isimlerini tahrif ve tağyir ederek O'nu inkâra kalkışmak, Kur'ân'ın Allah (c.c) tarafından gönderildiğine inanmamak ve onu başka birine nispet etmek, haktan sapmak, ayetleri yalanlamak, sapıkça tevil ve tahrif etmek”** gibi manalarda da kullanılmıştır.

Mustafa Sinaoğlu, “İlhad”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 22, s. 90.

İslam'ın Ateizme Bakışı

- ❖ Kur'ân-ı Kerîm'de **Allah'ın (c.c) varlığından** ziyade **birliği** meselesine (**tevhid akidesi**) dikkat çekilmiştir.
- ❖ Çünkü Allah'ın (c.c) varlığı insanların zaten kabul ettiği, fıtraten kabule eğilimli oldukları tabîî bir yöneliş şeklinde sunulmakta hatta bu konuda şüpheyi yer olmadığına dikkat çekilmektedir.
- ❖ Bu sebeple ateizm büyük bir problem olarak görülmemiş, insanların inanç konusunda daha çok yüz yüze geldikleri **şirk** problemi ele alınmıştır. (**Şüphe ve Şirk**)

İslam'ın Ateizme Bakışı ile İlgili Âyetler

- ❖ “(Resulüm!) Sen yüzünü **hanif** olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.” (Rum suresi, 30. ayet.)

* Allah'ın varlığını kabul etmek ve O'na inanmak, tüm insanların **yaratılışında olan bir duygu ve fitrî bir yöneliştir.**

* Kur'an'da bildirildiğine göre din duygusu, Allah'a iman meselesi ve tevhide yönelme özelliği **insanın yaratılışında vardır”**

İslam'ın Ateizme Bakışı ile İlgili Âyetler

- ❖ “Andolsun ki onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan, elbette **‘Allah’tır’** derler. De ki: Öyleyse bana söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, Allah’ı bırakıp da taptıklarınız, O’nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar O’nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki: Bana Allah yeter. Tevekkül edenler, ancak O’na güvenip dayanırlar.”

(Zümer suresi, 38. ayet; ayrıca bk. Lokman suresi, 25. ayet; Zuhuruf suresi, 87. ayet.)

İslam'ın Ateizme Bakışı ve İlgili Âyetler

- ❖ Allah'ın (c.c) varlığını kabul etmek ve O'na inanmak, tüm insanların yaratılışında olan bir duygu ve fitrî bir yöneliştir. Kur'ân'da bildirildiğine göre din duygusu, Allah'a (c.c) iman meselesi ve tevhide yönelme özelliği insanın yaratılışında vardır. **“(Resulüm!) Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”** (Rûm suresi, 30. ayet)
- ❖ Peygamber Efendimiz de bunu **“Her doğan kişi fitrat (tevhide yönelme özelliği) üzere doğar.”** ifadesiyle dile getirmiştir.

Buhârî, Cenâiz, 92; Müslim, Kader, 22; Ebu Dâvûd, Sünnet, 17; Tirmizî, Kader, 5

İslam'ın Ateizme Bakışı ve İlgili Âyetler

- ❖ **Fıtratı bozulmamış tüm insanlar için Allah'ın (c.c) varlığına iman etmek hem kolaydır hem de doğal olandır. İnsan hayatında tabî olan iman etmektir. İnançsızlık ve inkâr bir sapmadır ve aslında insanın yaratılışına da aykırıdır.**
- ❖ “O, yeri yayıp döşeyen, orada dağlar, nehirler meydana getiren, orada her türlü meyveden (erkekli-dişili) iki eş yaratandır. O, geceyi gündüze bürüyor. Şüphesiz bunlarda, düşünen bir kavim için (Allah'ın varlığını gösteren) deliller vardır.” (Râd suresi, 3. ayet)

İnsanlık tarihi boyunca tüm dinler ve **peygamberler insanları, Allah'ın (c.c) varlığı ve birliği inancına çağırmışlar**, tarih boyunca da Allah'a (c.c) iman eden insanlar hep var olmuştur.

Çünkü Allah'ın (c.c) varlığı kesindir ve şüphe götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla **insanlığın asıl yönelişi dine ve imana** olmuştur.

İnanç Psikolojisi ve İslam'ın Ateizme Bakışı

Ama bu hakikate rağmen farklı sebeplerle ve bahanelerle **Allah'ın (c.c) varlığına inanmak istemeyenler** de olmuştur. Yine de dinsizlik ve inançsızlık hiçbir zaman tüm insanların meylettiği bir durum olmamıştır.

İnanç Psikolojisi ve İslam'ın Ateizme Bakışı

Başta kendimiz olmak üzere **kâinatta var olan her şey Allah'ın (c.c) varlığının birer göstergesidir**. Tüm varlıklar bizlere bir var edenin olması gerektiğini, onları **yaratan bir varlığın** zorunluluğu fikrini vermektedir.

İnancımıza göre tüm varlıkları yoktan var eden, onları yaratan ve yaşatan, her şeyi bilen, her şeyi düzene koyan ve idare eden yerde ve gökteki her şeyin kendisine muhtaç olduğu ama kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan **Allah'dır**.

Allah'a (c.c) inanan kişi akıl, ruh, kalp, beden gibi tüm yönleriyle tutarlı ve sağlam bir kişilik geliştirmekte, hem kendi iç dünyasında hem toplumla ilişkilerinde hem de **tüm varlıklarla olan ilişkilerinde mutlu ve başarılı olabilmektedir**.

İnanç Psikolojisi ve İslam'ın Ateizme Bakışı

İnsanın temel ihtiyaçları arasında sayılan huzur ve güvende olmak, itibar görmek, sevilmek ve sayılmak gibi özellikler Allah'ın (c.c) varlığına ve birliğine iman etmesi sayesinde insana sunulur. İnsan, iman sayesinde tüm eşyaya iman nuruyla bakar.

Zorluklar ve sıkıntılar karşısında teselli bulur. Her şey onun için imanın aydınlığında anlamlı hâle gelir. İman, kişiye dayanak noktası sağlar. Yaşanılan olaylar, karşılaşılan durumlar bu dayanak noktasına göre değerlendirilir.

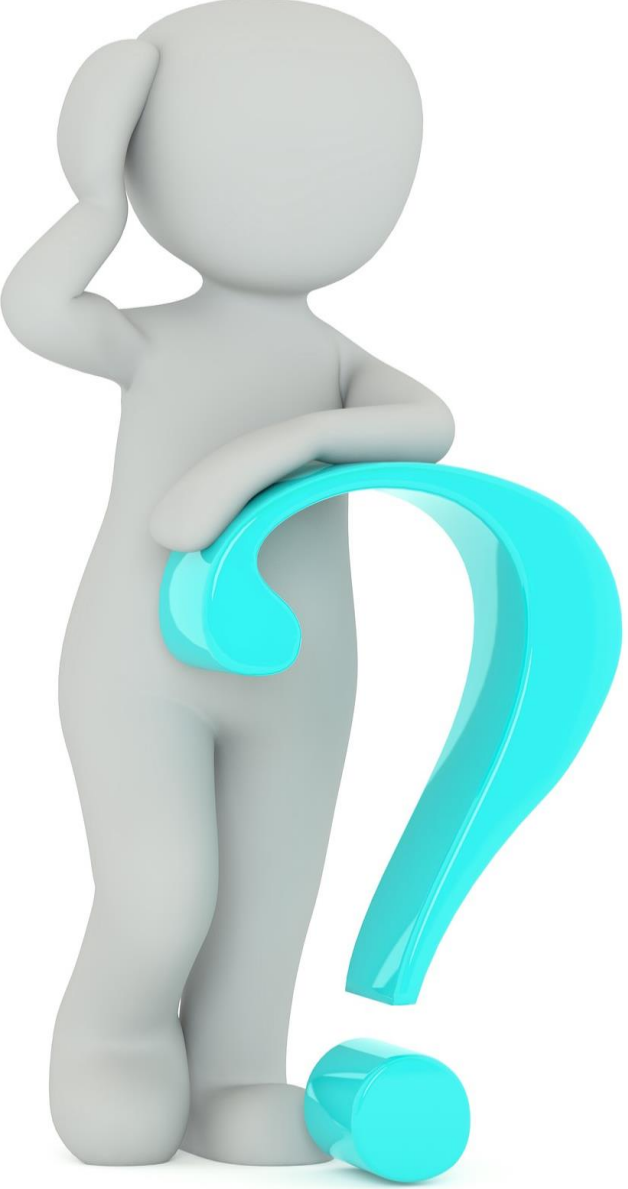
İslam'ın Ateizme Bakışı

- ❖ Ateizmin mümkün olup olmadığı öteden beri tartışılmıştır. Bazı felsefi yaklaşımlarda bir insanın ateist olabilmesinin mümkün olmadığı; **ben inanmıyorum diyenlerin bile ruhlarının derinliklerinde bir Tanrı düşüncesinin var olduğu** ifade edilmiştir. (Sorumluluktan kaçınma psikolojisi)
- ❖ Çünkü Tanrı olmaksızın varlığı, hayatı, hayatın ve canlılığın kaynağını, ruhu, mutluluğu, insanın şuurunu, iradesini, kâinattaki nizamı, dengeyi, inayeti, ikramı ve insanı insan yapan hususları, ahlakı izah etmek, anlamlandırmak mümkün değildir. (Varlığı, hayatı yorumlamada şüphe/ikilem sorunu)
- ❖ **İnsanın iç dünyasındaki sonsuzluk isteği.**

İslam'ın Ateizme Bakışı

Düşünelim

- ❖ Allah'ın varlığını **inkâr edebilmek basit bir mesele** midir?
- ❖ İnsanlar **niçin inkâr yolunu** tercih etmektedir?
- ❖ İnanmadığını söyleyenler gerçekten bu konu üzerinde sorulması gereken tüm soruları sorup verilmesi gereken **cevapları** verebilmekte midir? Yoksa yaşadıkları bir **kaçış, Sorumluluktan kaçış ve görmezden gelmek** değil midir?

Dersimizde neler öğrendik?

- **Pozitivizm Düşüncesi**
- **Batı Uygarlığında Pozitivizm Felsefesi**
- **Pozitivist Felsefenin İnançlar Üzerindeki Etkisi**
- **İslam'ın Pozitivizme Bakışı**

- **Ateizm Düşüncesi**
- **Batı Uygarlığında Ateizm Felsefesi**
- **Ateizm Felsefesinin İnançlar Üzerindeki Etkisi**
- **İslam'ın Ateizme Bakışı**

Hazırlayan
Hasan KAYA